

การค้นพบแหล่งผลิตกลองมโหระทึกในประเทศไทยที่แหล่งโบราณคดีโนนหนองหอ
อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

สำนักศิลปากรที่ ๙ อุบลราชธานี

กลองมโหระทึกเป็นโบราณวัตถุที่มนุษย์ในอดีตผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การขอฝน เป็นของอุทิศในพิธีกรรมการฝังศพ เป็นเครื่องแสดงฐานะ ใช้ตีเป็นสัญญาณในการสงคราม เป็นต้น กลองมโหระทึกทำจากโลหะสำริด พบกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ของประเทศจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้กันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อราว ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นต้นมาจนถึงยุคประวัติศาสตร์ เดิมเชื่อกันว่ากลองมโหระทึกที่พบในประเทศไทยเป็นของที่ผลิตขึ้นจากชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงเท่านั้น เช่น วัฒนธรรมดงเซินในประเทศเวียดนาม กำหนดอายุในสมัยเหล็ก อายุประมาณ ๒,๕๐๐ - ๑,๘๐๐ ปีมาแล้ว

ในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๕๓ สำนักศิลปากรที่ ๙ อุบลราชธานี ได้ดำเนินการขุดค้นแหล่งโบราณคดีโนนหนองหอ บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร จากการขุดค้นพบว่า แหล่งโบราณคดีนี้เป็นชุมชนหมู่บ้านเกษตรกรรม มีการอยู่อาศัยของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยเหล็ก เมื่อราว ๒,๑๐๐ ปีมาแล้ว หลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ การผลิตภาชนะดินเผา ทอผ้า มีประเพณีการฝังศพมนุษย์แบบวางศพนอนหงายเหยียดยาวและบรรจุในภาชนะดินเผา มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก มีความรู้ความชำนาญในงานโลหะกรรม ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้โลหะ ที่สำคัญพบว่าชุมชนมีการผลิตกลองมโหระทึกขึ้น จากการพบชิ้นส่วนแม่พิมพ์ดินเผา ชิ้นส่วนหน้ากลองและหูกลอง มีลักษณะชำรุดที่เกิดจากกระบวนการผลิต และกลองมโหระทึกจำลองขนาดเล็ก

ชิ้นส่วนแม่พิมพ์ทั้งหมดประกอบด้วยชิ้นส่วนหน้ากลอง ไหล่กลอง เอวกลอง และที่ไม่สามารถระบุได้จำนวนหนึ่ง ชิ้นส่วนแม่พิมพ์กลองทั้งหมดเป็นส่วนที่เหลือทิ้งจากขั้นตอนการหล่อกลองมโหระทึก ทำให้ทราบได้ว่าการผลิตกลองมโหระทึกของชุมชนที่โนนหนองหอ ใช้เทคนิคการผลิตกลองด้วยวิธีสูญขี้ผึ้ง (lost wax) เนื่องจากชิ้นส่วนแม่พิมพ์เหล่านั้น เป็นส่วนที่หุ้มกลองด้านนอกติดกับชั้นขี้ผึ้งที่มีลวดลาย ลายที่ปรากฏได้แก่ ลายวงกลมเส้นทแยง ลายซี่หวี เป็นลายทั่วไปที่พบบนกลองมโหระทึก และลายพิเศษ เช่น ลายประแจจีน และลายจะงอยปากนก ลวดลายบนชิ้นส่วนแม่พิมพ์สามารถเปรียบเทียบกับลวดลายบนกลองมโหระทึกที่พบตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยได้ โดยลายจะงอยปากนกมีลักษณะเหมือนกับลายบนกลองมโหระทึกที่พบบริเวณที่ทำการไปรษณีย์อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ลายดังกล่าวมีความแตกต่างจากกลองใบอื่น ๆ ที่พบในประเทศไทย และไม่ปรากฏในกลองมโหระทึกของวัฒนธรรมดงเซิน เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า กลองมโหระทึกที่พบในประเทศไทย หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจจะผลิตขึ้นที่แหล่งโบราณคดีโนนหนองหอ หรือแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน เป็นอีกหนึ่งศูนย์กลางการผลิตและใช้กลองมโหระทึกที่ร่วมสมัยกับวัฒนธรรมดงเซิน ของประเทศเวียดนาม และวัฒนธรรมเตียนของประเทศจีน